

Et mer inkluderende samfunn

Roar Flåthen

Internasjonal forskning viser at om lag halvparten av befolkningen får en psykisk lidelse i løpet av livet. Derfor handler ikke dette om de som er syke og vi som er friske. Psykisk helse vil før eller siden berøre oss alle direkte eller indirekte. Psykiske problemer er gjerne kombinert med andre utfordringer. LO er bekymret for at økningen i uførepensjonering på grunn av psykiske lidelser og helseproblemer er hyppigst blant personer med lav inntekt og utdanning.

Psykiske lidelser forårsaker flere tapte arbeidsår enn muskel-/skjelettlidelser fordi uførepensjoneringen skjer i yngre alder. Det er ille for samfunnet at så mange arbeidsår går tapt, men det enda verre for de menneskene det gjelder. Vi må stille oss spørsmål om hvordan skole, arbeidsliv og helsevesen – og samarbeidet mellom dem – kan bli bedre slik at vi kan hindre at så mange blir uføretrygdet. Dette er en utfordring for myndighetene i ulike sektorer, og det er en utfordring for de som jobber innenfor skole og arbeidsliv.

Det er dramatisk når 30 prosent av elevene på videregående skole ikke fullfører utdanningen sin. Det er et paradoks at mens det er sterk etterspørsel etter arbeidskraft, sliter fortsatt mange med å få innpass i arbeidslivet. En stor del av problemene med utstøting kan tilbakeføres til problemer med skolegang eller sykdom/omsorgssvikt i tidlige barneår. Noen av disse har utviklet, eller står i fare for å utvikle, psykiske lidelser. Å løse slike problemer krever tiltak på et tidlig stadium, i skoleverket, i tilknytning til barnevern, psykisk helsevern eller lignende, og at det er et godt samarbeide mellom ulike etater. LO har derfor foreslått en inkluderingsgaranti basert på forebyggende tiltak i flere etater som skole, barnevern og NAV.

Regjeringen har vedtatt en nasjonal strategi- og handlingsplan for arbeid og psykisk helse 2007–2012. Handlingsplanen har en rekke tiltak som både er rettet mot mestring av psykiske problemer og psykiske lidelser, mot å få folk inn i arbeid, enten ordinært eller i skjermet virksomhet, og mot å gi økt kunnskap og rettledning til arbeidsgivere og tillitsvalgte.

Ett av tiltakene er arbeidslivspakken. Den består av en serie kurs som etter hvert skal tilbys virksomheter i alle landets fylker. Målgruppe er arbeidsgivere og tillitsvalgte/verneombud. Kursene skal styrke arbeidsgivers og tillitsvalgtes kunnskap og trygghet i å møte medarbeidere med psykiske problemer eller lidelser. Kursene er under utarbeiding i regi av NAV. Et annet tiltak er arbeidsgiverløser, som er et prøveprosjekt ved NAVs arbeidslivssentre i sju fylker. Løserne skal være ressurs- og kontaktperson for arbeidsgivere. Det skal også utarbeides særskilte tiltak for ungdom med psykiske problemer. Regjeringen tar også på alvor behovet for nettverks- bygging og kompetanse innad og mellom sektorene som arbeider med mennesker med psykiske problemer og lidelser. Samordning, samarbeid og økt kunnskap skal bygge bro mellom NAV og helsetjenesten.

Et av de tiltakene som er knyttet til «Raskere tilbake», er kveldsklinikken ved Distriktpsikiatriske senter på Vinderen i Oslo. Dette er et lavterskeltilbud for personer som er sykmeldt, eller som står i fare for å bli det. Problemer og muligheter knyttet til arbeidssituasjonen er sentralt. Studier av effekten av korttidsbehandling har vist god effekt. I tillegg finnes det en rekke andre tiltak som ikke er i regi av det offentlige, men som myndighetene gir støtte til.

LO har foreslått en inkluderingsgaranti basert på forebyggende tiltak i flere etater som skole, barnevern og NAV

I valgkampen besøkte jeg «Bakeribygget» i Mo i Rana. Det er et «være-, lære- og arbeidssted for psykisk hele», som det heter. Huset har 127 medlemmer, og 40 av disse har et arbeidspreget tilbud. I huset er det åpen kafe for alle, butikk med husflidsprodukter og snekkerverksted. Poenget her er at ved å ha deler av huset åpent for alle, både de som sliter med psykiske lidelser, og øvrig befolkning som ønsker et tilbud, går alle om hverandre. – Her vet ingen hvem som er medlem og hvem som er ansatt på annen måte, ble det fortalt oss. På den måten bidrar «Bakeribygget» til å normalisere psykiatrien.

Gjennom sine «gjestebud» skaper Rådet for psykisk helse en arena der ledere og tillitsvalgte kan få økt kunnskap gjennom å møte mennesker med psykiske lidelser/problemer, høre NAV-ansatte formidle informasjon om ulike typer tiltak, og de kan også få møte representanter for virksomheter som har jobbet aktivt med rekruttering og det å beholde mennesker med psykiske problemer/lidelser.

Jeg har stor tro på at det å øke kunnskap om psykiske problemer og lidelser, kunnskap om hvilke tiltak og hvilken støtte som finnes, det å møte mennesker, høre hvordan andre virksomheter jobber, kan bidra til å bygge ned eventuell usikkerhet og frykt hos arbeidsgivere og tillitsvalgte.

I det hele tatt trenger vi å rette oppmerksomheten mot hva som skjer på arbeidsplassen – hvordan arbeidstakere med psykiske problemer/lidelser eventuelt forsøker å skjule sine problemer, problemer med stabilitet i jobben, hvordan de tolker forventninger fra arbeidskolleger, hvordan kollegene tror de bør oppføre seg overfor den med plagene, hvordan lederen handler, eller hvordan lederen tror han/hun bør handle.

Et tiltak som vi i LO ser som en svært viktig hjelper for arbeidsgiver og arbeidstakere i en virksomhet, er bedriftshelsetjenesten. Bedriftshelsetjenesten er et forebyggende arbeidsmiljøtiltak. Det mest lønnsomme vi overhodet kan drive med, er å jobbe forebyggende, enten det dreier seg om forebygging i forhold til arbeidsmiljøet eller i forhold til folkehelsen generelt. Tradisjonelt har bedriftshelsetjenesten fokusert på det fysisk/kjemiske arbeidsmiljøet. Derfor har det i hovedsak vært industribedrifter som har hatt plikt til å ha bedriftshelsetjeneste. Nå er imidlertid fokuset blitt vel så sterkt på det psykososiale arbeidsmiljøet, og LO mener at bedriftshelsetjenesten er viktig for alle virksomheter.

Et økt fokus på det psykososiale arbeidsmiljøet innebærer at «nye» yrkesgrupper som psykologer, psykiatriske sykepleiere og lignende bør finne bedriftshelsetjenesten et interessant sted å jobbe. I dag jobber 44 psykologer i bedriftshelsetjenesten (jf sekretariatet for bedriftshelsetjeneste ved Statens arbeidsmiljøinstitutt). En god bedriftshelsetjeneste er fra 1.1.2010 godkjent av Arbeidstilsynet, kjenner arbeidsplassen godt, og har et godt samarbeid med arbeidsgiver og tillitsvalgt/verneombud. Den har derfor en unik mulighet, som ingen andre hjelpere har i samme grad, til å bistå virksomheten med å inkludere arbeidstakere med psykiske problemer/lidelser. Bedriftshelsetjenesten har en viktig rådgivende rolle i forhold til tilrettelegging på arbeidsplassen, i forhold til arbeidsorganiseringen og det psykososiale arbeidsmiljøet slik at virksomheten minsker arbeidsrelatert stress og reduserer faren for vold, trakassering og mobbing på arbeidsplassen.

Avtalen om et inkluderende arbeidsliv mellom arbeidslivets parter og myndighetene er vårt viktigste virkemiddel for inkludering. Avtalen skal nå fornyes, og LO legger stor vekt på at den skal forsterkes. Kanskje funksjonsevnen ikke er så redusert likevel, dersom forholdene legges til rette?